

fekete várossal, utolsó regényével éppen a kapitalizmus, a polgárosodás nemzeti sorsba fonódó tragikus dilemmájához szolt hozzá.

A *Könyvek között egy életen át* méltó módon állítja elének a kulturtörténet, filológust és irodalomtörténet. Mivel Bisztray nem a nagy felfedező és leleplezők közül való, eredményei észrevétlenül simulnak, olvadtak be a szaktudomány fejlődésébe. A kötet szerencsére közli a tanulmányok keletkezési évét, s ennek itt kiemelt fontosságot kell tulajdonítanunk. Ennek ismerete nélkül akaratlanul is alábecsülhetnénk jelentőségüket, hisz nem egynek a főbb gondolatai azóta már közkinccsé váltak.

Imre László

Adytól – Adyról. (Összeállította: Fenyvesi Margit) Bp. 1977. Tankönyv. 378 l.

Nem irodalomtörténészeknek, filológusoknak készült ez az antológia, hanem nagyon pontosan körülhatárolt közönségnek, olyan fiataloknak, akiknek ezek az itt közölt versek, szemelvények segítenek tájékozódni az Ady-líra kialakulásában, Ady életének színhelyei között, versei fogadtatásának ellentmondásos irodalmában, a baráti kör és a nagy szerelmek Adyhoz fűződő érzelmeiben, az Adyt ért hatásokban, és egészen röviden e nagy költészet utóéletében.

A nemes célkitűzést a kötet sikerrel valósította meg. Egy-egy jellemző idézet – egy kivételével Adytól származó sor – köré csoportosította a válogató a tizenkilenc fejezet anyagát, részben a költő életének időrendjét, részben az őt leginkább foglalkoztató kérdések körét tartva szem előtt. Az egyes fejezetekben – pl. „... az elbocsátó iskola-padok”, „Léda asszony zsol-tárai”, „Az én magyarságom”, „Grófi föld ez és magyar”, „Ember az embertelenségben” – Ady legjellegzetesebb, legszebb versein, cikkrészletein, levélrészletein, prózai írásaiból vett idézetein kívül rokonai, iskolatársai, barátai, kritikusi, monográfusai mutatják be Ady életének egy-egy kiemelkedő eseményét, elemzik egy-egy versét, emlékeznek rá, méltatják Ady szerepét kora költészetében. Ezeket a szemelvényeken kívül az utolsó fejezet az Ady halála óta eltelt évtizedek terméséből válogat, nemcsak magyar, hanem Adyt ismerő, szerető és értő külföldi szerzők írásaiból is (pl. Franz Kafkától, Oktavian Gogától és másoktól).

Kissé „iskolásnak” tűnnek ezek a kiragadott részletek, az egy-egy vers után adott verselemzések? Lehetséges. Mégis olyan közvetlen kapcsolatot teremtenek a költő és a könyv olvasója közt, olyan hitelesek és érdekfeszítők, hogy folyamatos olvasásuk összefüggő képet alakít ki a költőről, koráról, harcostársairól, a száznál több vers a szövegek között sokkal több oldalról világítja meg ezt a kivételes költészetet, mintha csupán egy tematikus versválogatás lenne. A szerzők – Ady Lajos, Benedek Marcell, Bóka László, Bölöni György, Földessy Gyula, Hatvany Lajos, Király István, Lukács György, Móricz Zsigmond, Németh László, Schöpflin Aladár, Varga József és mások tanulmányokat, monográfiákat szenteltek Ady Endrének, az itt közreadott részletek csupán a legfontosabb tényekre, mozzanatokra vonatkoznak, az olvasót a teljesebb elemzés megismerésére ösztönözve.

A könyv tanárok és diákok számára egyaránt olyan segédeszköz, amelyet élvezettel és haszonnal forgathatnak. Ezt a segédkönyv-jelleget erősíti a függelékben közölt *Szavak, kifejezések, nevek magyarázata*, amely betűrendben adja közre a versekben, szemelvényekben található idegen szavak tömör értelmezését, a szerzők legfontosabb adatait; valamint a nagyon erősen válogatott *Felhasznált és javasolt irodalom- és képjegyzék*. A gazdag képanyagról külön is érdemes szólnunk. 68 illusztráció egészíti ki a szövegeket, a régi fényképek színére, tónusára emlékeztető nyomdatechnikai eljárás jól illik a kiadvány egyszerű, szép külső kiállításához.

R. Takács Olga

Péter László: *Ady nálunk*. Antológia. Somogyi Könyvtár, Szeged 1977.

A köztudatban nem emlegetik szegedi íróként Adyt, azt tartják, nem sok szállal fűződött a városhoz. E felületes vélemény megcáfolására vállalkozott az *Ady nálunk* című kötet összeállítója, Péter László, s publicisztikai dokumentumokkal, levelekkel, vallomásokkal bizonyítja Ady és Csongrád megye szorosabb kapcsolatát.

Az antológia megannyi izgalmas problémát vet fel. Csak néhányat említünk: vajon miért nem szerződött a *Szegedi Naplóhoz* Ady 1902 tavaszán Nagyváradról; milyenek voltak szegedi benyomásai; s a szegedi értelmiségiek közül kik álltak hozzá közel). A kötetben érdekességek (pl.:

Ady Geréby Pállal vívott párbajának szegedi visszhangja, majd a szegedi államfogház kényszerű élménye) váltakoznak mélyebb benyomásokra utaló cikkekkel, (pl.: Ady Dankó Pistáról) vagy újdonságként közzéadott figyelemre méltó dokumentumokkal (Hollós József kórházi főorvos megrendítő írásai Adyról és Csinszkaról.) Az összeállítás nem teljességre, hanem figyelemfelkeltésre törekszik, célja: a művelt olvasóközönséggel is megismertetni a korabeli szegedi újságok (Magyar Szó, Széphalom, Szegedi Napló stb.) Adyra vonatkozó cikkeit. Péter László kitűnő ismerője Szeged irodalmi hagyományainak, s a dokumentumokat mozaikszerűen beillesztett magyarázó szöveggel köti össze. A válogatás kronológiai sorrendet követ, ami talán a legkézenfekvőbb, de nem a legszerencsésebb. Célszerűbb lett volna egy-egy felvetett probléma köré csoportosítani a cikkeket, s így elkerülhetőek lennének a kisebb átfedések, a szerkezet zökkenői.

A kissé lényegtelenebbnek tűnő, lazán összefűzött részletek után igazán akkor válik érdekessé a válogatás, amikor a szegedi írók – Tömörkény, Móra, Juhász Gyula és Ady kapcsolatáról tanúszkodó dokumentumok következnek. Igen fontos az is, hogy kik álltak Ady mellé már életében a szegedi haladó értelmiségiek és politikusok közül: Domokos László, aki a Szeged és Vidéke című újságban értékeli verseit, Dettre János, a későbbi forradalmi kormánybiztos főispán, Csáky József szobrász, Szőri József festőművész vagy Szalay János, aki 1919-ben a Kommunisták Magyarországi Pártja szegedi szervezetének elnöke lett. A legizgalmasabb kétségkívül Juhász Gyula és Ady levelezése, az ún. „duk-duk affér” részletei. A kötet befejező részéből az is kiderül, bár Ady sohasem járt Makón vagy Hódmezővásárhelyen, mégis figyelemmel kísérte a Szeged környéki városok ébredő, haladó kulturális törekvéseit.

Az *Ady nálunk* című antológia természetesen nem meríthette ki teljesen a szegedi Ady-képre vonatkozó anyagot. Igazán teljessé akkor válhatna, ha egészében felidézné Ady szegedi utóéletét is. Ugyanis az Ady halálát követő méltatlan és igazságtalan irodalmi vita közepette egy szegedi folyóirat, a *Széphalom* kiállt Ady mellett. A *Széphalom* szerkesztője, Zolnai Béla professzor 1926-ban Szegedről indította el az Ady-reviziót. Péter László válogatásának záró soraiban utal arra, hogy Juhász Gyula Ady halálának tizedik évfordulója alkalmából utolsó makói nyilvános előadásában költő-barátjáról emlékezik meg. A

Széphalom is közül ebből az alkalomból egy érdekes Juhász Gyula-cikket. Néhány sorát érdemes felidézünk: „Tíz év után teljes történeti jelentőségében és egész emberi és költői nagyságában áll előttünk. Most indul új útjára, amely végtelen, hogy meghódítsa kis hazájának a nagy világot. Mert az ő titáni méretei túlnőtték Pusztaszeren, a Lomnicon, ő a Mont Blanc és a Himáláják magasságában száguld s Illés tüzes szekéréen. Ővé az örökkévalóság.” (Széphalom, 1929. 119. l.) Ezek a gondolatok – záróakkordként – pontot tehetnek az ekkorra már nagyjából eldőlt „Ady-vitára”.

Péter László válogatása az Ady-centenárium alkalmából, a Somogyi Könyvtár új formátumú kiadványaként jelent meg. A Somogyi Könyvtár kiadványsorozata 1967-ben indult, eddig első sorban szegedi vonatkozású bibliográfiák és repertóriumok közzétételére vállalkozott. Az utóbbi időben bővült a sorozat néprajzi és irodalomtörténeti jellegű művekkel. A közéjük tartozó *Ady nálunk* című antológia nemcsak új vonásokkal gazdagítja az Ady-arcképet, de bővíti a Szeged ill. Csongrád megye haladó irodalmi hagyományait foglalkozó művek sorát.

Madácsy Piroška

Kollin Ferenc: A Prager könyvkiadó története.
Bp. 1977. Akadémiai K. 170 l. (Irodalomtörténeti füzetek 92.)

A Prager-könyv fogalom volt Magyarországon a harmincas évek közepén és a második világháború esztendeiben. Azt, hogy e fogalom mögött mi rejtőzött, alighanem a kortársak jelentős része is csak most ismeri meg Kollin Ferenc értékes kis monográfiájából. A korabeli olvasó csupán annyit tudott, hogy egyes budapesti könyvkereskedésekben a pult alól lehetett kapni, vagy az üzemi terjesztők titokban árusították megbízható vevőknek. Onnan azután a Prager-könyvek elindultak útjukra. Kézről-kézre adták őket, magukon hordván az illegális írásterjesztés sejtelmes titokzatosságát, túl azon a belső vonzerőn, hogy olyan mondanivalót tartalmaztak, amely az akkori körülmények között legálisan semmiképpen sem kerülhetett volna ki magyar nyomdából.

A Népszava könyvkereskedés vezetője, aki a csehszlovákiai Prager könyvkiadó helyi főbizománya volt mintegy 1000–1500-ra becsüli